

ОТНОСНО ТЕМАТА ЗА СПРАВЕДЛИВОСТТА В КООНМП

Доц. д-р Елисавета Калинова
ВСУ „Черноризец Храбър“

Процесът на развитие на съвременното морското право неизменно се свързва с трите конференции на Организацията на обединените нации (ООН) по морско право, проведени от 50-те до 80-те години на XX в.¹ Темата за справедливостта може да бъде изведена като една от водещите в мотивите и разискванията за изработването и приемането на текстовете на Женевските конвенции по морско право от 1958 г. и особено на Конвенцията на ООН по морско право от 1982 г. (КООНМП)², в сила от 1994 г.³

Конвенцията на ООН по морско право е успешен завършек на „един исторически етап“⁴, по думите на чл.-кор. проф. Ал. Янков, в който, в резултат на „широко представителния характер съгласно принципа на универсалността“ и „комплексния подход“ в „кодификационната работа“ на Третата конференция на ООН по

¹ На Първата конференция през 1958 г. в Женева са приети четири конвенции – за откритото море; за териториалното море и прилежащата зона; за континенталния шелф и за риболова и опазване на живите ресурси в открито море. Втората конференция на ООН по морско право, проведена през 1960 г. в Женева, не постига приемането на нов акт. Третата конференция си поставя като цел цялостно кодифициране на международното морско право, като работата ѝ продължава от 1973 до 1982 г. По-подробно вж. **Борисов**, О. Международно морско публично право. София, 2015, с. 18 – 24.

² В т.ч. приетата на XXV редовна сесия на Общото събрание на ООН през 1970 г. резолюция за свикване на конференция по морско право (A/RES/2750(XXV)A) със задача за „установяване на справедлив международен режим (включително и международен механизъм) за района на морското дъно и неговите ресурси извън пределите на националната юрисдикция“, по-подробно вж. **Стефанова**, Сл. Международно морско публично право. София, 1988, с. 23 – 31.

³ Ратифицирана със закон, приет от 37-ото НС на 24.04.1996 г. – ДВ, бр. 38 от 3.05.1996 г. Издадена от Министерството на външните работи, обн., ДВ, бр. 73 от 27.08.1996 г. и бр. 74 от 30.08.1996 г., в сила за България от 14.06.1996 г.

⁴ Навсякъде курсив – мой, бел. авт.

морско право⁵ – „тази най-голяма дипломатическа конференция в историята на международните отношения“, се изработва „новата конвенция“ – чиято „главна задача“ е „установяването на нова всеобхватна уредба на Световния океан“⁶.

Бърза справка с текста на КОННМП показва, че „справедлив“ се среща над 40 пъти (само в централната част и приложенията и поне 10 пъти в допълненията), което, съотнесено към внушителния обем (от 320 разпоредби и 9 приложения) и обхват на съдържанието (стремеж към цялостно уреждане на материята), може и да не направи впечатление – имайки предвид максимата на Целз „*jus est ars boni et aequi*“, то следва международен акт, особено с такова важно значение⁷, задължително да бъде „пропит“ с духа на „доброто и справедливото“. Но въпреки че този принцип е залегнал в нормотворчеството както на национално, така и на международно ниво, заради днешната динамиката на „преосмисляне на идеите“, си струва отново да обърнем внимание на началата, които „не търпят отстъпление“.

Още в *Прембюла* на КООНМП, в който *по дефиниция* е заложен „духът“ на акта (мотивите, целите на страните, в това число като „документ на времето“, в което се приема), наред с „желанието“ на „държавите – страни по тази конвенция“, „да уредят в дух на взаимно разбирателство и сътрудничество всички въпроси, отнасящи се до морското право“, се акцентира върху:

- „историческото значение на тази Конвенция като важен принос за запазването на *мира, справедливостта и прогреса* за всички народи в света“;
- желанието „да се установи правен ред за моретата и океаните, който да улесни международните отношения и да насърчи използването на моретата и океаните *за мирни цели, справедливото и ефективно* използване на техните ресурси и опазването на техните живи ресурси и изучаването, защитата и опазването на морската среда“;
- убеденост, че „постигането на тези цели ще допринесе за осъществяването на *справедлив и равноправен* международен икономически ред, който ще държи сметка за *интересите и нуждите* на цялото човечество, и *по-специално за особените* интереси и нужди на развиващите се страни, както крайбрежни, така и тези без излаз на море“;
- и че „*кодификацията и прогресивното развитие на морското право*, постигнати в тази конвенция, ще допринесат за укрепването на мира, сигурността, сътрудничеството и приятелските отношения между всички нации *в съответствие с принципите на справедливостта и равноправието* и ще насърчат икономическия и социалния напредък на всички народи в света съгласно целите и принципите на Организацията на обединените нации така, както те са провъзгласени в Устава“⁸.

⁵ Проф. Александър Янков е председател на III комитет на конференцията: Защита и опазване на морската среда, морски научни изследвания и трансфер на морска технология.

⁶ Вж. Янков, Ал. *Конвенцията на ООН по морско право и нейното международно значение*. – *Международни отношения*, кн. 3/1983 г., с. 22 – 26.

⁷ Вж. Янков, А. Пак там, с. 26 – 28, за приноса и постиженията на Конвенцията.

⁸ Вж. още Райков, Р. *Конвенцията на ООН по морско право (1982) – важен принос за укрепването на международния мир и сигурност*. – *Проблеми на морското право*, кн. 3/14/1985, с. 73 – 84.

По-нататък тези идеи и принципи са залегнали в разпоредбите на Конвенцията под различни формулировки, като: „на основата на справедливостта“ (чл. 59), „на справедлива основа“ (чл. 69, 70), „справедливи договорености“ (чл. 69, 70), „справедливо решение“ (чл. 74, 83), „на основата на справедливото географско представителство“ (чл. 76), „справедливо разпределяне“ (чл. 82, 140, 160, 161), „справедливи и разумни условия“ (чл. 144), „справедливи за потребителите цени“ (чл. 150, 151), „справедливо разпределение на богатата“ (чл. 151, 155, 160), „принципа на справедливото географско разпределение“ (чл. 160, 161, 163), „на справедлива и разумна основа и условия“ (чл. 266) и т.н.⁹

Като добавим към това и „дългия път“, който се извървява от решението, през изработването до подписването на текста за период от десетилетие и повече до влизането на Конвенцията в сила, можем да съдим за мащаба на замисъла. Пак по думите на проф. Ал. Янков, участвал в целия процес, „установеният в нея международноправен режим на Световния океан, от една страна, утвърждава принципи и норми на морското право, *отговарящи на съвременните изисквания*, а от друга – той е ориентиран към бъдещето с оглед *успешното решаване на новите глобални проблеми*, свързани с използването и опазването на морските пространства“¹⁰.

През настоящата година се навършват четиридесет години от подписването на Конвенцията на ООН по морско право¹¹ на 10 декември 1982 г. в Монтего Бей (Ямайка) и можем да се позовем на думите на Н. Пр. г-н Абдула Шахид, председател на 76-ата сесия на Общото събрание на ООН, който в свое обръщение – бележки по повод годишнината, посочва, че КООНМП, „*призната като „Конституция на морето“*, е може би един от най-успешните резултати на базирания на правила мултилатерализъм – кулминацията на който е правно обвързващ документ за нашия Световен океан. Днес КООНМП продължава да играе фундаментална роля за развитието на международното право за насърчаване на мира, сигурността, сътрудничеството, приятелските отношения между всички нации и устойчиво развитие на моретата и океаните“¹². Тези постижения ще бъдат надградени, винаги с надежда за по-добро и справедливо бъдеще!

⁹ Съдържащи се в: част V „Изключителна икономическа зона“, част VI „Континентален шелф“, част XII „Районът“, част XIV „Развитие и предаване на морска технология“ и прил. II „Комисия за континенталния шелф“, прил. III „Основни условия за търсене, промишлено проучване и експлоатация“, прил. IV „Статут на предприятието“, прил. V „Помирителна процедура“, прил. VI „Статут на Международния трибунал по морско право“ и т.н.

¹⁰ Янков, А. Цит. съч., с. 27 – 28. Доколко тези задачи са решени, можем да се допитаме и до практиката на Международния трибунал по морско право, основан с КООНМП (част XV „Уреждане на спорове“ и Приложение VI) и призван да решава спорове между страните по нея относно нейното тълкуване и прилагане. Проф. Ал. Янков е съдия от създаването на тази юрисдикция 1996 г. до 2011 г. Вж. още Янков, Ал. *Глава трета. Международният трибунал по морско право*. В.: Съвременен международно правораздаване. Т. 1 Международен арбитраж и международни съдебни институции. Съст. и ред. М. Ганев. София, 2011, с. 169 – 214. Също: List of Cases - ITLOS.org.

¹¹ 1982 UN Convention on Law of the Sea (UNCLOS).

¹² *40th anniversary of the adoption of the United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS)*, Remarks by H.E. Mr. Abdulla Shahid, President of the 76th session of the United Nations General Assembly, 29 April 2022, UN.org.

ОТНОСНО ТЕМАТА ЗА СПРАВЕДЛИВОСТТА В КООНМП

Доц. д-р Елисавета Калинова

ВСУ „Черноризец Храбър“

Резюме: Статията обръща внимание на темата за справедливостта в Конвенцията на ООН по морско право от 1982 г.

Ключови думи: КООНМП, справедливост, морско право.

ON THE THEME OF JUSTICE IN UNCLOS

Assoc. Prof. Elisaveta Kalinova, PhD

VFU „Chernorizets Hrabar“

Summary: The article draws attention to the theme of justice in the 1982 UN Convention on the Law of the Sea.

Keywords: UNCLOS, Justice, Law of the Sea.